

Den efterföljande analysen kan delas upp i två delar. I kapitlen 4 till 6 studeras orsaker till konkurser medan kapitlen 7 till 10 har en mer institutionell prägel med analys av konsekvenser av nuvarande lagstiftning om förmånsrätt vid konkurs.

Analysen i kapitlen 4 till 6 utgör i sidantal räknat huvuddelen av utredningen. Ett antal konkurser i byggnads- och tillverkningsindustrin studeras med avseende på (1) *interna* orsaksfaktorer som brister i kunskap om företagande, kapital och ekonomisk planering och (2) *externa* orsaksfaktorer som konjunktur, marknadstillväxt, beroende av ett fåtal stora kunder, konkurrens och devalvering. Utifrån en fyrgradig skala görs i varje enskilt konkursfall en bedömning av de olika orsaksfaktorernas betydelse. Utredningen konstaterar att huvudsakligen *interna* faktorerna varit utslagsgivande vid konkurser. De externa faktorerna anses med visst undantag för byggnadsindustrin vara av ringa betydelse. Konkurserna har i allmänhet betydande effekter på sysselsättningen. Dessa negativa sysselsättningseffekter är koncentrerade till mindre företag. I större företag kan arbetsstyrkan i allmänhet beredas fortsatt anställning under nytt ägandeskap.

Intrycket vid genomläsningen av orsaksanalysen är att den borde ha kunnat genomförts på ett mer stringent sätt med t ex Salterdiagram som illustration. Att det i huvudsak är interna faktorer som bestämmer överlevnadsmöjligheterna för ett företag är i det närmaste en självklarhet eftersom det är dessa faktorer som bestämmer nivån på företagets genomsnittskostnader i förhållande till konkurrenterna. Enligt traditionell mikroteori är det ju företaget med de högsta genomsnittliga kostnaderna som först slås ut när marknadens utbud p g a "externa" faktorer ökar i förhållande till efterfrågan. Detta hindrar förstås inte att det kan vara av intresse att närmare undersöka *vilka interna faktorer* som varit mest utslagsgivande i varje enskild konkurs.

Det saknas också en diskussion om sambandet mellan andel fasta kostnader och företagets överlevnad som produktionsenhet. En produktionsanläggnings fortsatta liv efter en konkurs är ju mer be-

SIND 1985:7:

Konkursutredningen

Ett starkt ökande antal konkurser under de senaste åren har föranlett regeringen att ge statens industriverk (SIND) i uppdrag att undersöka orsaker till och effekter av denna ökning. Resultatet av undersökningen redovisas i *Konkursutredningen*, SIND 1985:7.

Inledningsvis definieras begrepp som ackord och konkurs, vilka utgör alternativen för ett företag som kommit på ekonomiskt obestånd, och ges en statistisk bild över konkursutvecklingen. Den statistiska bilden visar att trots att antalet konkurser ökat under 1982--1984 har antalet berörda anställda minskat eftersom det bland konkursföretagen har skett en förskjutning mot en ökande andel små företag.

roende på driftskostnadernas storlek än historiska kapitalkostnader. Det skulle härvid ha varit av intresse att testa sysselsättningseffekternas beroende av kapitalintensiteten i konkursföretagen.

Analysen i kapitlet 7 till 10 ger ett mer gediget intryck. Centralt i dessa kapitel är en diskussion om gällande förmånsrättsordning och dess konsekvenser. Vid en konkurs skall företagets fordringsägare ha betalt ur företagets förmögenhetsmassa i en viss bestämd turordning som är bestämd av förmånsrättslagen (FRL). Nuvarande FRL från 1976 stadgar att fordringar med säkerhet i form av patent eller inteckning (vilka i allmänhet innehas av banker och andra större kreditinrättningar), skatter och löner skall ha prioritet i nämnd turordning. Övriga fordringar (som i allmänhet framst utgörs av leverantörernas fordringar) betraktas som oprioriterade och skall med inbördes lika rätt dela på det som återstår sedan de prioriterade fordringarna har blivit tillgodosedda.

Utredningen är kritisk mot den förändring av turordning som gjordes i 1976 års lagstiftning då löner från att ha stått först kom att stå sist bland de prioriterade fordringarna. Ett motiv till denna förändring, i strid mot internationell praxis, var att löntagarnas fordran ändå var säkrad genom den statliga lönegaranti som införts redan 1971. Som resultat av 1976 års ändrade turordning är det i huvudsak leverantörerna och staten i egenskap av fordringsägare för skatter och lönegarantimedel som gör förluster vid konkurser.

Det kanske mest negativa ur ett samhällsekonomiskt perspektiv är de effektivitetsförluster som uppstår genom att resurser binds upp i olönsam verksamhet under alltför lång tid utan ingrepp från fordringsägare. De som har störst kunskap och möjlighet att ingripa, banker och revisorer, har enligt nuvarande prioritetsordning otillräckliga incitament för att agera. Då bankerna genom säkerhet i företagsinteckningar har högsta prioritet, så kan olönsam verksamhet fortgå ganska länge innan bankens fordringar kommer i riskzonen. Ett hinder för revisorerens medverkan är att deras arvode inte har

någon som helst förtursrätt vid en konkurs.

Utredningens förslag är därför att FRL ändras så att löner ges förmånsrätt framför företagsinteckningar och att revisorers arvode för nedlagt rekonstruktionsarbete förmånsrättsligt skyddas. Vidare föreslår utredningen att ett rekonstruktionsförfarande vid sidan om konkurs och ackord införs, att utvecklingsfondernas resurser för rådgivning stärks, att en utbildningskampanj "att driva företag" genomförs och att nyetablerings- och konkursstatistiken utvecklas.

Ett sammanfattande omdöme är att konkursutredningen har ett mycket angeläget budskap framförallt vad gäller dess rekommendationer om ändrad förmånsrättsordning vid konkurs. Kritik kan riktas mot bristande stringens i analysen av orsaker till konkurs. De rekommendationer som framförs är dock som sagt tankeväckande och en vid läsekrets bör ta del av dem.

Fil dr *Per-Olof Bjuggren*
 Nationalekonomiska institutionen
 Lunds universitet